

سنجش رابطه بین توسعه شهری و احساس امنیت اجتماعی شهروندان (مورد مطالعه: کلان شهر اهواز)

سعید امانپور^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۱۸
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۰۷

از صفحه ۱۱۱ تا ۱۳۶

پژوهشنامه جغرافیای نظامی
سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۷

چکیده

هدف این پژوهش، سنجش رابطه بین توسعه شهری و احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر اهواز است. پژوهش حاضر از نظر ماهیت، کاربردی، از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. برای بررسی توسعه مناطق شهر اهواز از شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و خدمات شهری که اطلاعات آن از طریق آمارنامه به‌دست آمده، استفاده شده است. سنجش احساس امنیت اجتماعی نیز از (۱۲) متغیر که اطلاعات آن از طریق پرسشنامه حاصل شد، محقق گردید. جهت سنجش میزان توسعه مناطق شهری از تکنیک ویکور و سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) بهره گرفته و برای سنجش میزان احساس امنیت و ارتباط آن با توسعه از آزمون T و همبستگی پیرسون استفاده و در نهایت برای قانون سازی میزان توسعه و امنیت، سیستم استنتاج فازی در محیط MATLAB بکار گرفته شد. بر اساس تکنیک ویکور مناطق (۱)، (۲) و (۳) در سطح اول توسعه قرار گرفته‌اند. آزمون T نشان داد بین مناطق شهری از لحاظ امنیت تفاوت وجود دارد. نتایج آزمون همبستگی نیز گویای آن است که بین توسعه شهری با احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه وجود دارد و در آخر نتایج آزمون سیستم فازی نیز حکایت از آن دارد که با توجه به میزان توسعه شهر اهواز، احساس امنیت شهروندان در حالت متوسط، پایین و خیلی پایین است.

کلید واژه‌ها: توسعه شهری، امنیت اجتماعی، سیستم فازی، شهر اهواز.

بیان مسئله

امنیت و احساس امنیت از نیازهای اساسی و بنیادین انسان‌ها در طول حیات بشری بوده است. در تحقق امنیت پایدار زمینه‌های نیل و حصول به اهداف عالیّه توسعه ملی کشورها در ابعاد مختلف علمی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی میسر است و بررسی‌ها از این واقعیت شایان توجه حکایت دارد که امنیت پایدار زیرساخت و پایه اساسی توسعه و احساس ناامنی همواره زمینه‌ساز پیدایش اختلال در نظام‌های مختلف اجتماع [است]؛ نظام‌های سیاسی مختلف دولت‌ها برای تأمین امنیت و مراقبت از آن سرمایه‌هایی را در تقویت نیروهای امنیتی مانند پلیس هزینه می‌کنند (حسینی پور و وحیدی زاده، ۱۳۸۹: ۱۸۶). امروزه در بسیاری از شهرها مواردی مانند حاشیه‌نشینی، تراکم زمین، ساختمان‌های متروک، تغییر کاربری زمین، جرم و جنایت، اعتیاد و غیره، لزوم پایداری شهرها را مطرح می‌کنند. با توجه به مسائل و مشکلاتی که شهرها دارند، بایستی به ابعاد و اصول توسعه پایدار شهری توجه نمود. فرآیند توسعه پایدار شهری ایجاد تقویت ویژگی‌های پایداری در زندگی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی است (محمدیوسفی بهلولی و هاشمی، ۱۳۹۱: ۲۱۳۴)؛ بنابراین، ناامنی و ناپایداری مانع رشد و توسعه می‌شود و زمینه را برای عدم توسعه‌یافتگی فراهم می‌آورد؛ پس توسعه و امنیت رابطه متقابل و دوسویه دارند. هر یک به دیگری وابسته است و در عین حال هر یک می‌تواند مانعی برای دیگران باشد. به این معنا، نبود امنیت در عقب‌ماندگی و ناپایداری فرآیند رشد و توسعه نقش دارد و موجب بحران در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و غیره می‌شود (عنبری، ۱۳۹۰: ۳۲۹). امنیت علاوه بر توسعه با عدالت سرزمینی نیز رابطه مستقیم دارد؛ چنانکه نابرابری‌های فضایی، اقتصادی و رفاهی، به‌ویژه بین مناطق مرکزی و پیرامونی، شهری و روستایی می‌توانند شکاف‌های سیاسی را عمیق کنند و نارضایتی ناحیه‌ای را تغذیه کنند و چنانچه محرومیت نسبی حاشیه‌ها و عدم برخورداری آن‌ها از امکانات با عدم رسیدگی به مشکلات آن‌ها همراه شوند می‌توانند زمینه‌ساز ناامنی و بروز بحران شوند (مختاری چلچله، ۱۳۹۴: ۱۱).

شهر اهواز به‌عنوان پرجمعیت‌ترین شهر استان خوزستان در سال‌های اخیر رشد شتابان و لجام‌گسیخته‌ای داشته و به علت داشتن رشد طبیعی جمعیت، مهاجرت‌پذیری

اقوام مختلف از شهرها و استان‌های سرتاسر کشور، تغییرات اجتماعی، اقتصادی، تحولات جمعیتی به‌خصوص جوانی جمعیت و کالبدی زیادی به خود دیده است. این عوامل، معضلات و مسائل شهری همچون ضعف زیرساخت‌های شهری، نبود شغل و بالا رفتن میزان بیکاری، اختلاط گروه‌های جمعیتی با درآمدها و فرهنگ‌های متفاوت، حاشیه‌نشینی و گسترش اسکان غیررسمی، فقر، افزایش جرم و جنایت، اعتیاد، بروز مشاغل انگلی و کاذب و غیره را در پی داشته است. سوء مدیریت شهری و منطقه‌ای و تفاوت در ساماندهی فضاهای شهری جهت تخصیص امکانات و خدمات رفاهی یا تمرکز امکانات زیرساختی و رفاهی در نقاط خاص و نادیده انگاشتن بعضی از فضاهای شهری، باعث شد که محلات و مناطق شهری اهواز از لحاظ توسعه‌یافتگی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و خدماتی تفاوت زیادی با هم داشته باشند؛ که این امر موجب توسعه بعضی مناطق و عدم توسعه‌یافتگی دیگر مناطق شده و احساس امنیت شهروندان تحت تأثیر میزان توسعه مناطق شهری قرار گرفته است. به طوری که میزان احساس امنیت در بعضی از مناطق پایین و در دیگر مناطق احساس امنیت بالا می‌باشد (احمدیان، ۱۳۹۳: ۱۵)؛ بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال سنجش رابطه بین توسعه شهر اهواز و احساس امنیت شهروندان می‌باشد. در این رابطه اهداف ذیل دنبال می‌شوند:

- سطح‌بندی مناطق شهر اهواز بر اساس شاخص‌های توسعه؛
- سنجش میزان احساس امنیت شهروندان در مناطق شهر اهواز؛
- سنجش رابطه بین توسعه و احساس امنیت در شهر اهواز؛
- قانون‌سازی میزان توسعه و احساس امنیت شهروندان بر اساس قوانین (اگر = آنگاه) منطق قازی؛
- ارائه راهکارها و پیشنهادها جهت رفع نابرابری منطقه‌ای و افزایش امنیت شهری.

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر پژوهش‌های متعددی در حوزه توسعه شهری و امنیت صورت گرفته است؛ که از جمله آن‌ها می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره کرد:

سوارئس^۱ (۲۰۰۴)، به بررسی رابطه نرخ جرم و توسعه اقتصادی با استفاده از اسناد رسمی در سراسر کشورها پرداخته است. نتایج پژوهش وی نشان داد بین میزان جرم و توسعه کشورها رابطه مستقیم وجود دارد؛ و وجود نابرابری در کشورها از جمله عوامل تأثیرگذار در وقوع جرائم بوده است. لریوریرو^۲ و همکاران (۲۰۰۹)، در پژوهشی به بررسی رابطه شرایط اقتصادی، اجتماعی و میراث خانوادگی بر نوع جرائم در برازیلیا پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد مسائل اقتصادی از عوامل اصلی است که باعث تحریک عمل جرم و جنایت غیر خشونت‌آمیز می‌شود. فریدمن و اونس^۳ (۲۰۱۱)، در پژوهش خود به بررسی تأثیر توسعه مسکن محله‌های کم‌درآمد بر میزان جرم و جنایت محلی در آمریکا پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد توسعه مسکن محله‌های کم‌درآمد در فقرت‌ترین محله‌ها باعث کاهش قابل‌توجهی از میزان جرم و جنایت خشونت‌آمیز شده است. محمدیوسفی بهلولی و هاشمی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «تأثیر امنیت فضاهای شهری در توسعه پایدار شهرهای مرزی (مورد مطالعه: زاهدان)» به این نتیجه رسیده‌اند که عوامل تهدیدکننده فضاهای شهری زاهدان در بعد اقتصادی (بیکاری، فقر شهری، اشتغال کاذب، قاچاق و غیره)، اجتماعی و فرهنگی (وجود طوایف و اقوام متنوع، مناطق حاشیه‌نشین، انحرافات اجتماعی و غیره) و محیطی (وجود بافت‌های فرسوده، احتمال بروز حوادث طبیعی و غیره) می‌باشد.

رضازاده و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به اقدامات توسعه‌ای و نقش آن در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی خراسان جنوبی پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که بین ایجاد اشتغال و تأمین پایدار در منطقه ارتباط معناداری وجود دارد و توجه به توسعه و امنیت مناطق مرزی و افزایش رفاه و درآمد اقتصادی مرزنشینان از طریق فعالیت‌های سالم اقتصادی، با حمایت و سرمایه‌گذاری دولت، بر کارکرد امنیتی مرز تأثیر مثبت دارد. مختاری چلچله (۱۳۹۴) در پایان‌نامه خود با عنوان «اثر بخشی توسعه بر امنیت منطقه‌ای شهرستان‌های استان خوزستان» نشان داده‌اند که بین توسعه و امنیت رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. پیله‌ور و رضایی خبوشان (۱۳۹۵) در پژوهشی به تحلیل امنیت و

1- Soares

2- Loureiro

3- Freedman & Owens

ناپایداری در شهر جدید پردیس پرداخته‌اند. نتایج حاصل شده، بیانگر شناسایی و استخراج عوامل تهدیدکننده انسانی و طبیعی امنیت شهر به‌طور عام و شهر جدید پردیس به‌طور خاص است.

بررسی پژوهش‌های بالا نشان می‌دهد توسعه و امنیت لازم و ملزوم یکدیگر هستند و شدت و عدم تعادل مناطق بر امنیت تأثیرگذار هستند؛ به‌عبارت‌دیگر توسعه‌نیافتگی منجر به ناامنی می‌شود. از جمله تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین می‌توان به استفاده از سیستم استنتاج فازی جهت روشن شدن تأثیر میزان توسعه بر امنیت و مشخص شدن میزان امنیت شهروندان شهر اهواز اشاره کرد.

مبانی نظری پژوهش

توسعه

توسعه پدیده جدیدی نیست؛ بلکه با انسان زاده می‌شود و همراه با تکامل زندگی اجتماعی انسان رشد کرده و هرگز با آن جدا نبوده است. از این‌رو باید تکامل و توسعه را در تعالی جامعه انسانی جستجو کرد و همراه با این تعالی ابعاد جدیدی برای آن در نظر گرفت. دستیابی به توسعه و بهبود کیفیت زندگی از آرمان‌هایی است که همواره ذهن بشر را به خود مشغول نموده است. توسعه، زمانی تحقق می‌یابد که از تمامی عوامل، امکانات و منابع تولید کشور استفاده بهینه به عمل آید (حسینی شه‌پریان و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۷). توسعه، تغییر بنیادی در متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه محسوب می‌شود و تحقق آن، مستلزم ایجاد هماهنگی بین ابعاد گوناگون آن است. یکی از ارکان توسعه جامعیت و یکپارچه بودن آن، در رفع عدم تعادل‌های اقتصادی و اجتماعی درون مناطق است. در بسیاری از کشورها، مسئله نابرابری، چالشی اساسی در مسیر توسعه است؛ به‌ویژه برای آن دسته از کشورهایی که قلمرو حاکمیت آن‌ها شامل مناطق جغرافیایی وسیعی می‌شود. این نابرابری‌ها تهدیدی جدی برای دستیابی به توسعه متعادل و متوازن مناطق است و دستیابی به وحدت و یکپارچگی ملی را دشوار می‌کند. مردمی که در مناطق اطراف کشورها زندگی می‌کنند، به‌طور معمول از کانون توجه برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های توسعه به دور هستند. این موضوع سبب می‌شود که سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی آن‌ها تنزل یابد. وجود این

نابرابری‌ها سبب شده است که شکاف توسعه بین نواحی توسعه‌یافته و محروم روزبه‌روز بیشتر شود؛ عدالت اقتصادی و اجتماعی مفهوم خود را از دست دهد؛ محرومیت نواحی محروم تداوم یابد و نواحی مرکزی امکانات را در خود متمرکز کنند. این امر نه‌تنها باعث رشد و توسعه کشور نشده، بلکه روند کلی توسعه را نیز ناعادلانه‌تر و آهسته‌تر کرده است (مختاری چلچله، ۱۳۹۴: ۲۳).

امنیت

امنیت یکی از نیازهای فطری بشر است که با جوهر هستی انسان پیوند ناگسستنی دارد (محمدیوسفی بهلولی و هاشمی، ۱۳۹۱: ۲۱۳۵). در قرآن کریم نیز یک مکان مطلوب برای بندگان صالح خدا را مکانی آباد و امن می‌داند و در واقع نعمت امنیت و آرامش را در رأس نعمت‌ها و زمینه توسعه در رزق و اقتصاد جامعه می‌داند (سوره نحل، آیه ۱۱۲). در یک تقسیم‌بندی عمده می‌توان امنیت را به امنیت فردی و اجتماعی تقسیم نمود. بر این اساس امنیت فردی ناظر بر آرامش و آسایشی خواهد بود که خود فرد بدون در نظر گرفتن امکانات جامعه برای خود فراهم می‌کند. در مقابل امنیت اجتماعی، آرامش و آسودگی مهیا شده از طرف جامعه برای اعضای خود به کار می‌رود. در فضای شهری نیز احساس امنیت شهری به این معناست که شهروندان بتوانند آزادانه جابه‌جا شوند؛ با هم‌شهریان خود ارتباط برقرار کنند و به فعالیت‌های اجتماعی بپردازند؛ بدون آن‌که تهدید شوند (صانعی، ۱۳۸۲: ۱۵۰).

احساس امنیت

هنگامی که از احساس امنیت سخن گفته می‌شود، در واقع به بعد ذهنی امنیت و نه واقعیت فیزیکی آن اشاره می‌شود، هرچند که این دو با یکدیگر مرتبط بوده و از هم تأثیر می‌پذیرند. نویسندگان و محققان به هنگام بحث در رابطه با احساس امنیت به سه موضوع اشاره دارند:

- نارضایتی امنیتی: به این معنا که اعضای جامعه صرفاً از میزان وقوع جرائم و پدیده‌های ناامنی ناخشنودند و سطح آن را غیرقابل قبول می‌دانند.
- نگرانی امنیتی: یعنی یک گروه اجتماعی نسبت به وقوع جرائم و ناامنی‌های خاصی دغدغه داشته و آن را نوعی تهدید، هرچند غیرمستقیم و دور تلقی می‌کنند.

- ترس امنیتی: این حالت زمانی رخ می‌دهد که شهروندان وقوع جرم یا پدیده ناامنی را در مورد خود یا نزدیکانشان محتمل می‌دانند (حسینی، ۱۳۸۶: ۱۱).

رابطه متقابل توسعه و امنیت

امنیت و توسعه مفاهیمی بهم‌پیوسته، لازم و ملزوم یکدیگر بوده به طوری که دستیابی به توسعه بدون برخورداری از امنیت ناممکن بوده و توسعه نیز در برخورداری امنیت نقش به‌سزایی دارد، به طوری که این پیوستگی در سطوح مختلف محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی مصداق پیدا می‌کند. خوشبختانه امروزه این که «بهترین راهبرد امنیتی، راهبرد تضمین‌کننده توسعه است»، در حال تبدیل به یک باور عمومی است (تاجبخش^۱، ۲۰۰۸: ۱۰). نظریه‌پردازان زیادی نتیجه عدم تحقق مؤلفه‌های توسعه پایدار را در بروز ناپایداری‌های امنیتی مورد بررسی قرار داده‌اند. رابطه امنیت نه تنها با توسعه بلکه با خیلی از شاخص‌های توسعه نیز به‌طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس، ایجاد اشتغال در جامعه علاوه بر درآمد و رهایی از ورطه فقر، دامنه گسترده‌تری به لحاظ ایجاد ثبات سیاسی و امنیتی را دنبال می‌کند (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۰). هدف اصلی و تغییرناپذیر هر حکومت ملت پایه، بقای ملی بوده که این مهم در گرو امنیت ملی است و این مسئله نیز از میزان توانایی حکومت در حفظ وحدت ملی، توسعه متوازن منطقه‌ای و درنهایت رضایت شهروندان متأثر است (درايسدل و بلیک، ۱۳۷۳: ۲۲۰). از این رو، یکی از مهم‌ترین عواملی که امنیت یک کشور را مورد تهدید قرار می‌دهد وجود نابرابری‌های فضایی بین مناطق مختلف جغرافیایی آن کشور می‌باشد. چنان‌که این نابرابری‌ها، به‌ویژه بین مناطق مرکزی و پیرامونی می‌تواند شکاف‌های سیاسی را عمیق‌تر کند و نارضایتی ناحیه‌ای را موجب شود (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۷). از طرف دیگر، توسعه و حرکت به‌سوی آن به تقویت مبانی قدرت ملی و در نتیجه امنیت ملی در کشور می‌انجامد و امنیت ملی نیز، یکی از بسترهای مناسب جهت توسعه ملی را فراهم می‌آورد (اطاعت و موسوی، ۱۳۹۰: ۷۵).

امنیت و توسعه پایدار شهری

در توسعه پایدار شهری کیفیت زندگی انسان در فضای شهری محور قرار می‌گیرد؛ به طوری که تداوم زندگی شهروندان با توان بالندگی و رفاه اجتماعی همراه باشد و به پایداری محیط شهری آسیب نرسد. نقطه قوت نظریه توسعه پایدار توجه به ارتباط و برقراری رابطه میان عناصر و اجزاء توسعه به شکل منطقی و معقول است که می‌تواند موجب حفظ و بقای توسعه شود (مختاری چلچله، ۱۳۹۴: ۴۱). امنیت، مفهومی ذهنی و نسبی است که بر پایه اصول متعدد در یک جامعه پدیدار شده و استمرار می‌یابد. در نگرش‌های سنتی به مقوله امنیت، اغلب کاربرد نیروهای نظامی و تهدید محوری مورد توجه بوده، در حالی که در پژوهش‌های امنیتی انتقادی و جامع‌نگر امروز، گروه‌های اجتماعی می‌توانند نه تنها از ناحیه ابزار نظامی بلکه از طریق عوامل محیطی یا اقتصادی مورد تهدید قرار گیرند و این عوامل می‌توانند به نوبه خود یکپارچگی یا استقلال سیاسی یک کشور را مورد تهدید قرار دهند. نظریه پردازان زیادی به بروز ناپایداری‌های امنیتی در نتیجه عدم تحقق مؤلفه‌های توسعه پایدار توجه کرده‌اند (نونزاد، ۱۳۷۷: ۱۸۷). استیوپایل در کتاب «شهرهای بی‌قاعده» می‌نویسد: مشکلات محیطی و اجتماعی که با توسعه شهری در طی زمان تغییر می‌یابد ممکن است به خطرات و تهدیدات امنیتی برای ثبات جامعه شهری و حتی ثبات شهری منجر شود (رهنمایی و پور موسوی، ۱۳۸۵: ۱۸۰).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت، نظری- کاربردی و از لحاظ روش مطالعه، توصیفی- تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. به این صورت که برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد پیشینه، مبانی نظری پژوهش و اطلاعات آماری شاخص‌های توسعه مناطق شهر اهواز از مطالعات کتابخانه‌ای شامل: مطالعات مقالات و مجلات، اسناد و مدارک دولتی، کتاب، نقشه، آمارنامه‌ها، طرح‌های تفضیلی و جامع و جستجو در اینترنت و برای دستیابی به سنجش احساس امنیت شهروندان از روش میدانی مبتنی بر پرسش‌نامه محقق ساخته (در طیف لیکرت) استفاده شده و تعیین حجم نمونه آماری آن با استفاده از روش کوکران برحسب تعداد

خانوار بوده و روش نمونه‌گیری با استفاده از روش تصادفی ساده بدون جایگزینی انجام شده است. طبق این فرمول (۳۲۰) پرسشنامه بین خانوارها به تفکیک هر منطقه توزیع شد ولی (۲۹۴) پرسشنامه برگشت خورد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش به چند صورت انجام شده است. در بخش اول ابتدا شاخص‌های توسعه که شامل سه شاخص (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و خدماتی) و (۵۴) متغیر بوده‌اند، با استفاده از روش آنتروپی شانون وزن دهی شده‌اند. سپس جهت سنجش توسعه‌یافتگی مناطق از تکنیک ویکور و سیستم اطلاعات جغرافیایی^۱ بهره گرفته شد. در بخش دوم پژوهش که اطلاعات آن از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد، از آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای و همبستگی پیرسون استفاده شد. در بخش سوم نیز برای قانون سازی میزان توسعه و احساس امنیت، سیستم استنتاج فازی در محیط متلب^۲ بکار گرفته شد.

مدل سیستم استنتاج فازی: سیستم استنتاج فازی یکی از ابزارهای قدرتمند در حوزه سامانه‌های خبره و هوش مصنوعی است که در پژوهش‌های متعدد مورد استفاده قرار می‌گیرد (فرجی سبکبار، ۱۳۹۵). نظریه‌های مجموعه‌های فازی ابزارهایی را فراهم می‌آورد که می‌توان به وسیله آن‌ها نحوه استدلال و تصمیم‌گیری انسانی را صورت‌بندی ریاضی بخشید و از الگوی ریاضی به دست آمده در زمینه‌های گوناگون علوم و فناوری استفاده کرد. سیستم استنتاج فازی در حالت کلی دارای یک ورودی فازی شده، یک پایگاه دانش (شامل قانون پایگاه و پایگاه داده) که مینا و زمینه منطقی لازم برای فرآیند استدلال را فراهم آورده و به‌عنوان اصلی‌ترین مرحله تحلیل، وظیفه استدلال تقریبی و استنتاج فازی به شکل قواعد (اگر = آنگاه) فازی بر روی ورودی‌ها مدل در مراحل مختلف آن را بر عهده دارد. در ادامه از خروجی هر مرحله به‌عنوان ورودی مرحله بعد استفاده می‌شود تا آخرین خروجی فازی سیستم استخراج شده و در گام بعدی مقادیر قطعی نهایی از طریق عملیات نافازی سازی برای مؤلفه‌های اولیه و پایه (شاخص‌ها و مؤلفه‌های پژوهش) حاصل می‌شود (کیانی و همکاران، ۱۳۹۵، ۴-۱۳؛ امینی فسخودی، ۱۳۸۴، ۵۸-۴۲).

1- GIS

2- MATLAB

قلمرو پژوهش

شهر اهواز به‌عنوان یکی از شهرهای بزرگ ایران و مرکز شهرستان اهواز و استان خوزستان از نظر جغرافیایی در (۳۱) درجه و (۲۰) دقیقه عرض شمالی و (۴۸) درجه و (۴۰) دقیقه طول شرقی قرار گرفته است. این شهر با مساحت (۲۲۰) کیلومترمربع دومین شهر وسیع ایران پس از تهران می‌باشد. شهر اهواز از سمت شمال به شهرهای شیبان، ویس، ملاثانی، شوستر، دزفول و شوش؛ از شرق به شهرستان رامهرمز؛ از غرب به شهر حمیدیه و دشت آزادگان و از سمت جنوب به شهرهای شادگان، بندر ماهشهر، خرمشهر و آبادان محدود می‌شود. وسعت شهر اهواز در محدوده قانونی شهری (۲۲۲) کیلومترمربع، در محدوده خدماتی (۳۰۰) کیلومترمربع و در محدوده استحفاظی (۸۹۵) کیلومترمربع می‌باشد (حسینی شه‌پریان، ۱۳۹۴: ۷۵). این شهر تا سال (۱۳۹۰) دارای هشت منطقه شهرداری بوده که هر یک سه یا چهار ناحیه را شامل می‌شد ولی در سال (۱۳۹۱)؛ منطقه پنج^۱ آن از دیگر مناطق شهری جدا و شهر اهواز به هفت منطقه شهری تقسیم شده؛ در جدول شماره (۱)، تعداد خانوار، جمعیت و مساحت و در شکل شماره (۱)، پراکندگی مناطق شهر اهواز به تفکیک ذکر شده است.

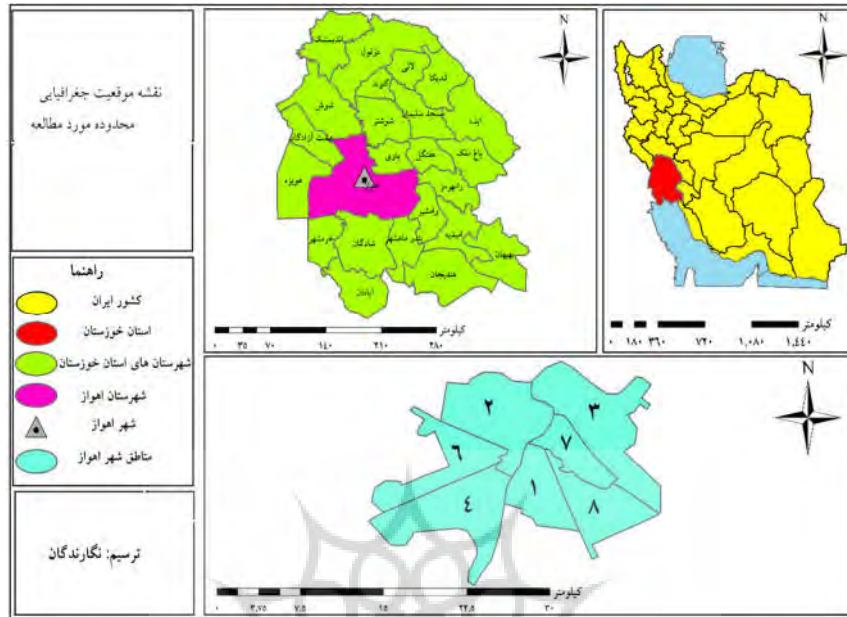
جدول شماره (۱). جمعیت و مساحت شهر اهواز به تفکیک مناطق

منطقه	۱	۲	۳	۴	۶	۷	۸	جمع
تعداد خانوار	۳۱۲۳۱	۲۶۴۹۰	۴۷۹۹۹	۵۱۲۰۰	۴۵۹۸	۳۸۲۶۸	۳۴۰۸۹	۲۷۰۵۹۳
جمعیت	۱۲۵۶۳۲	۹۷۴۹۹	۱۷۷۴۱۲	۱۹۹۴۰۰	۱۷۳۴۶۲	۱۵۰۹۶۱	۱۳۳۴۱۹	۱۰۵۶۶۹۸
مساحت	۱۰۶۷/۹۲	۲۹۶۷/۹	۳۱۱۲/۳۵	۳۷۷۲/۰۹	۲۹۴۸/۳	۱۷۰۹/۸۶	۲۸۹۰/۹۱	۱۸۴۶۹/۳۳

منبع: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان، ۱۳۹۵.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

۱- منطقه پنج شهر اهواز، در ۱۲ بهمن‌ماه ۱۳۹۱ توسط هیئت‌وزیران و مسئولان شهری اهواز از مناطق شهری اهواز جدا و به شهر کارون نام‌گذاری شد.

شکل شماره (۱). موقعیت جغرافیایی شهر اهواز در شهرستان، استان، کشور.

یافته‌های پژوهش

سطح‌بندی توسعه‌یافتگی مناطق شهری اهواز

در این پژوهش برای رتبه‌بندی مناطق شهر اهواز ابتدا ماتریس تصمیم که مشتمل بر (۵۴) ستون (تعداد متغیرها) و (۷) سطر (تعداد مناطق) بود، تشکیل شد. برای بیان اهمیت نسبی معیارها و شاخص‌های مورد استفاده، وزن آنها تعیین شد. در این پژوهش برای وزن دهی به (۵۴) معیار انتخابی با استفاده از روش آنتروپی شانون که یکی از روش‌های وزن دهی است، بهره گرفته شد و وزن و اهمیت هرکدام از معیارها محاسبه شده است (جدول شماره ۲).

جدول شماره (۲). وزن متغیرهای توسعه با استفاده از روش آنتروپی شانون

شاخص	وزن شاخص	متغیر	شاخص	وزن شاخص	
سازمان شهرداری	۰/۰۰۱۱	متوسط تعداد نفر در اتاق	خدمات	۰/۰۶۳	تقاطع‌های دارای چراغ راهنمای معمولی
	۰/۰۰۱۱	متوسط تعداد نفر در واحد مسکونی		۰/۰۴۶۶	تقاطع داری چراغ هوشمند
	۰/۰۰۳	متوسط خانوار در واحد مسکونی		۰/۰۳۶۹	تعداد دوربین‌های نظارت تصویری
	۰/۰۰۰۲	بعد خانوار		۰/۰۳۱۷	نصب پایه‌های روشنایی
	۰/۰۱۷۲	تراکم خانوار در منطقه		۰/۰۰۱۵	تعداد مدارس ابتدایی
	۰/۰۰۲۵	جمعیت باسواد مرد		۰/۰۱۱۱	تعداد مدارس راهنمایی
	۰/۰۰۲۶	جمعیت باسواد زن		۰/۰۰۵۹	تعداد مدارس دبیرستان
	۰/۰۱۸۴	جمعیت بی‌سواد مرد		۰/۰۱۵	تعداد بیمارستان
	۰/۰۱۵	جمعیت بی‌سواد زن		۰/۰۱۲۴	تعداد آزمایشگاه
	۰/۰۱۴۴	میانگین قیمت زمین		۰/۰۰۴	تعداد داروخانه
سازمان نظامی	۰/۰۰۳	میانگین قیمت آپارتمان	۰/۰۰۳۵	تعداد پرتونگار	
	۰/۰۰۰۴	میانگین اجاره‌بها	۰/۰۰۵۷	تعداد مراکز توان‌بخشی	
	۰/۰۰۰۴	درصد جمعیت شاغل	۰/۰۱۸	تعداد درمانگاه	
	۰/۰۰۷۲	درصد جمعیت بیکار	۰/۰۱۸	تعداد کلینیک	
	۰/۰۰۱۴	بودجه جاری و عمرانی	۰/۰۰۴۷	تعداد خانه بهداشت	
	۰/۰۱۱۵	تعداد خودرو آتش‌نشانی	۰/۰۲۶۹	ضریب تخت	
	۰/۰۱۶۵	تعداد مراکز ورزشی	۰/۰۱۲۴	ضریب بهورز	
	۰/۰۳۴۷	تعداد کتابخانه	۰/۰۱۴۴	ضریب پزشک عمومی	
	۰/۰۲۵۱	تعداد پارکینگ عمومی	۰/۰۰۷۳	ضریب پزشک متخصص	
	۰/۰۴۰۷	تعداد شیر آتش‌نشانی	۰/۰۰۲	تعداد پروژه‌های عمرانی انجام‌شده	
سازمان فرهنگی	۰/۰۵۴	تعداد نصب نیمکت در پارک‌ها	۰/۰۸۱۳	تعداد پهنه‌های بافت فرسوده	
	۰/۰۱۴۷	پارک محله‌ای	۰/۰۱۵۴	مساحت پیاده‌روها	
	۰/۰۸۱۷	پارک منطقه‌ای	۰/۰۱۱۷	مساحت معابر	
	۰/۰۵۷۲	پارک ناحیه‌ای	۰/۰۲۵۲	طول معابر	
	۰/۰۰۴۵	پارک همسایگی	۰/۰۰۴۱	مساحت آسفالت	
	۰/۰۰۵۳	فضای سبز میدان‌ها	۰/۰۰۸۳	درصد مساحت پروانه ساختمانی صادرشده	
	۰/۰۴۵۵	نصب روشنایی در پارک‌ها	۰/۰۰۶۳	تعداد پروانه‌های ساختمانی	
مجموع: ۱					

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷.

در ادامه برای سنجش توسعه‌یافتگی مناطق شهری اهواز بر اساس متغیرهای جدول شماره (۲)، از تکنیک ویکور بهره گرفته شد. در این روش با توجه به مقادیر S, R و Q گزینه‌ها در سه گروه از کوچک‌تر به بزرگ‌تر مرتب می‌شوند. در نهایت گزینه‌ای به‌عنوان گزینه برتر انتخاب می‌شود که در گروه Q به‌عنوان گزینه برتر شناخته شود. وضعیت توسعه‌یافتگی مناطق شهر اهواز با توجه به جدول شماره (۳) به‌دست‌آمده است. طبق این جدول، بین (۰ - ۰/۲) درصد توسعه‌یافته و بین (۰/۸ - ۱) درصد محروم از توسعه هستند.

جدول شماره (۳). مقادیر سنجش و ارزیابی سطح کمی و کیفی پایداری توسعه از دیدگاه پرسکات آلن (ویکور)

ارزش ویکور	۰-۰/۲	۰/۲-۰/۴	۰/۴-۰/۶	۰/۶-۰/۸	۰/۸-۱
وضعیت برخورداری	به‌طور کامل برخورداری	برخوردار	نیمه برخوردار	برخورداری کم	عدم برخورداری

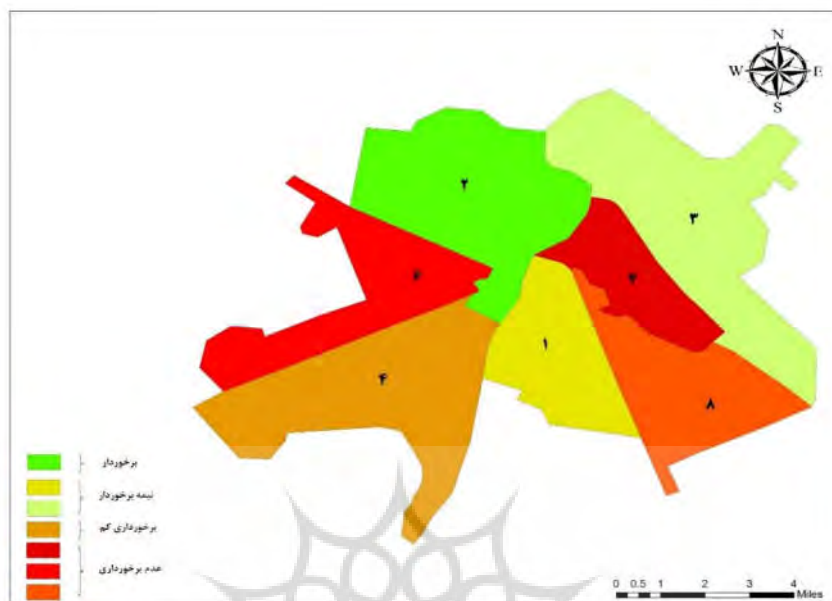
منبع: (حسینی شه‌پریان، ۱۳۹۴: ۱۲۴).

مناطق شهر اهواز بر اساس روش ویکور در سطوح مختلف برخورداری قرار گرفته‌اند که در بین (۷) منطقه، منطقه (۲) در رتبه نخست و مناطق (۶)، (۷) و (۸) در رتبه آخر قرار گرفته‌اند (جدول شماره ۴ و شکل شماره ۲). لازم به ذکر است که میزان توسعه اجتماعی شهر اهواز (۰/۲)، میزان توسعه اقتصادی (۰/۲۳) و میزان توسعه خدماتی (۰/۱۷) می‌باشد.

جدول شماره (۴). رتبه‌بندی نهایی مناطق هفت‌گانه کلان‌شهر اهواز با استفاده از مدل ویکور

مناطق	منطقه ۱	منطقه ۲	منطقه ۳	منطقه ۴	منطقه ۶	منطقه ۷	منطقه ۸
ضریب برخورداری	۰/۴۳۱	۰/۲۰۸	۰/۴۱۵	۰/۶۱۸	۰/۸۱۱	۰/۸۶۱	۰/۸۲۷
رتبه	۳	۱	۲	۴	۵	۷	۶
وضعیت برخورداری	نیمه برخوردار	برخوردار	نیمه برخوردار	برخوردار کم	عدم برخورداری		

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷.

شکل شماره (۲). برخورداری مناطق شهر اهواز از شاخص‌های توسعه بر اساس مدل ویکور.

سنجش امنیت اجتماعی شهروندان در مناطق شهری اهواز

در این بخش از بررسی، هر یک از نماگرهای احساس امنیت اجتماعی شهروندان اندازه‌گیری شد و سپس وضعیت آن‌ها تعیین شده است. میانگین سنجش گویه‌های احساس امنیت اجتماعی شهروندان عددی است حداقل (۱) و حداکثر (۵) که می‌توان عدد (۳) را به‌عنوان حد وسطی برای آن در نظر گرفت؛ به‌عبارت‌دیگر هر چه مقدار آن از (۳) کوچک‌تر و به (۱) نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده امنیت کم و خیلی کم (ناامنی) و هر چه مقدار آن از (۳) بزرگ‌تر و به (۵) نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده امنیت زیاد و خیلی زیاد است. بر اساس یافته‌ها، به‌جز نماگر فرستادن فرزندان به مدرسه با میانگین (۳)، سایر نماگرها در شرایط نامناسب قرار دارند (جدول شماره ۵).

جدول شماره (۵). بررسی نماگرهای احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر اهواز

میانگین	نماگر
۲/۳۸	احساس امنیت جانی
۳	احساس امنیت از فرستادن فرزندان به مدرسه
۲/۶۱	تردد با ماشین‌های مسافرکش شخصی در شب
۲/۴۵	خالی گذاشتن منزل
۲/۳۶	تردد در ساعات پایانی شب
۲/۰۳	قدم زدن در مسیر خلوت
۲/۳۴	تنها ماندن در خانه
۲/۹۷	رفتن یا نشستن در پارک‌ها و فضای سبز
۲/۵	تردد در خیابان‌های سطح منطقه
۲/۲۳	همراه داشتن کیف پول همراه با سایر لوازم قیمتی
۲/۳۴	پارک اتومبیل برای مدت طولانی در سطح منطقه
۲/۸۲	حضور در برخی تجمعات شلوغ منطقه مانند فروشگاه‌ها، جشن‌ها و غیره

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷.

پس از بررسی هر یک از گویه‌های احساس امنیت، گویه‌ها با هم کامپیوت^۱ شد و به یک شاخص تبدیل شد. شاخص احساس امنیت به تفکیک مناطق هفت‌گانه شهر اهواز با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای آزمون شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که بین مناطق شهری اهواز از لحاظ امنیت تفاوت وجود دارد. مناطق (۱)، (۲) و (۳) نسبت به دیگر مناطق از امنیت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند؛ اما در مجموع شاخص احساس امنیت اجتماعی شهروندان در هیچ‌کدام از مناطق مناسب نمی‌باشد (جدول شماره ۶).

جدول شماره (۶). سنجش شاخص امنیت اجتماعی به تفکیک مناطق شهر اهواز با استفاده از آزمون T

Test Value= ۳							مناطق
میانگین فرضی	Sig	درجه آزادی	t مقدار	فراوانی	اختلاف میانگین	میانگین	
۳	۰/۰۰۱	۴۲	-۵/۸۱۹	۴۳	-۰/۵۴۲	۲/۵۹	۱
۳	۰/۱۱۸	۴۶	-۱/۵۹۳	۴۷	-۰/۲۸۹	۲/۸۷	۲
۳	۰/۰۰۱	۴۰	-۴/۳۱۱	۴۱	-۰/۵۷۹	۲/۶	۳
۳	۰/۰۰۱	۴۳	۸/۴۶۲	۴۴	-۰/۷۱۷	۲/۴۲	۴
۳	۰/۰۰۱	۳۷	-۸/۳۹۸	۳۸	-۰/۹۶۳	۲/۲۲	۶
۳	۰/۰۰۱	۳۸	-۸/۶۳۷	۳۹	-۰/۹۶	۲/۲۳	۷
۳	۰/۰۰۱	۴۱	-۹/۳۷۲	۴۲	-۰/۹۵۲	۲/۲۱	۸

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷.

بررسی ارتباط بین توسعه یافتگی مناطق و احساس امنیت اجتماعی

در راستای بررسی همبستگی بین توسعه یافتگی مناطق با احساس امنیت اجتماعی شهروندان و به دلیل اینکه متغیرها از نوع فاصله‌ای هستند، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد بین توسعه یافتگی مناطق و احساس امنیت شهروندان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و سطح توسعه یافتگی مناطق بر امنیت شهروندان تأثیرگذار است (جدول شماره ۷). بدین معنی هر چه مناطق از خدمات و امکانات رفاهی بیشتری برخوردار باشند، احساس امنیت شهروندان نیز بیشتر می‌باشد.

جدول شماره (۷). رابطه بین توسعه یافتگی مناطق شهر اهواز و احساس امنیت شهروندان

Correlations		
احساس امنیت	توسعه یافتگی	
۰/۴۶۱	۱	سطح همبستگی
۰/۰۰۱	-	سطح معناداری
۷	۷	فراوانی
۱	۰/۴۶۱	سطح همبستگی
-	۰/۰۰۱	سطح معناداری
۷	۷	فراوانی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷.

ارائه مدل ارزیابی توسعه یافتگی و احساس امنیت اجتماعی به کمک منطق فازی

برای تکمیل نتایج به دست آمده، از سیستم استنتاج فازی در محیط نرم‌افزار متلب^۱ بهره گرفته شده است. مراحل استنتاج فازی برای رسیدن به ارزیابی توسعه یافتگی مناطق شهر اهواز و احساس امنیت شامل پایگاه دانش، تشکیل پایگاه داده (مجموعه‌های فازی و توابع عضویت) و تشکیل پایگاه قانون (قواعد منطقی فازی) می‌باشد.

جهت تشکیل پایگاه دانش، داده‌های واقعی تنها در اولین سطح مدل یعنی در رابطه با متغیرهای پایه وجود دارند؛ بنابراین هرکدام از نماگرها متغیرهای زبان‌شناختی هستند که با به‌کارگیری منطق فازی و استدلال تقریبی از داده‌های پایه استنتاج می‌شوند. از این‌رو ضرورت اصلی در طراحی یک سیستم خبره فازی، نخست انتخاب توابع عضویتی با کارایی بالا برای متغیرهای زبان‌شناختی و تعریف مجموعه‌های فازی

1-MATLAB

ورودی و خروجی هر مرحله (تشکیل پایگاه داده) و سپس جمع‌آوری دانش در مورد مسئله مورد بررسی و کد کردن دانش جمع‌آوری‌شده در قالب قوانین منطقی (اگر = آنگاه) فازی (تشکیل پایگاه قانون) می‌باشد (کیانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵). در مرحله بعد برای هر کدام از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و خدمات، به‌عنوان (ورودی) مجموعه‌های فازی با سه ارزش یا مقدار زبانی، کم، زیاد و متوسط و برای احساس امنیت اجتماعی شهروندان (خروجی) مجموعه‌های فازی با توابع عضویت به‌صورت خیلی پایین، پایین، متوسط، بالا و خیلی بالا تعریف شد. در مرحله سوم که مهم‌ترین بخش در روش استنتاج فازی است (ساختن پایگاه قانون)، قوانینی را از سطح شاخص‌های پایه تا بالاترین سطح به دست می‌دهد. این قوانین بیانگر وابستگی‌های متقابل بین شاخص‌ها، مؤلفه‌ها، نحوه تعامل و تأثیر آنها بر یکدیگر است (امینی فسخودی، ۱۳۸۴: ۴۷). هر قانون از دو بخش مقدم (اگر) و تالی (آنگاه) تشکیل شده است که بخش تالی همواره یک عبارت اسمی ولی بخش مقدم به‌طور معمول شامل چندین عبارت (به‌اصطلاح چندین شرط) است که با رابطه (و) منطقی با هم مرتبط می‌شوند. تعداد این قوانین به تعداد ورودی‌ها و تعداد طبقات بین ورودی‌ها (سطوح مختلف مؤلفه‌ها) و همچنین نوع مجموعه‌های فازی تعریف‌شده در پایگاه داده (تعداد ارزش‌های زبانی هر کدام از مؤلفه‌های اولیه، ثانویه و شاخص‌ها) بستگی دارد. در اولین پایگاه قانون استنتاج مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و خدمات، مستلزم تنظیم (۲۷) قانون و سه مقدار زبانی می‌باشد که این (۲۷) قانون در جدول شماره (۸)، پیاده‌سازی شده است. در سه متغیر زبانی، سه ارزش زبانی کم، متوسط و زیاد دخیل هستند.

جدول شماره (۸). قواعد زبانی (فازی) مربوط به توسعه‌یافتگی و احساس امنیت اجتماعی شهروندان

قانون (۲۷) پایگاه برای استنتاج توسعه‌یافتگی و احساس امنیت اجتماعی				
قانون	ورودی		خروجی	
	اگر توسعه‌یافتگی بخش اجتماعی	و توسعه‌یافتگی بخش اقتصادی	و توسعه‌یافتگی بخش خدماتی باشد؛	آنگاه احساس امنیت اجتماعی شهروندان ...
۱	زیاد	زیاد	زیاد	خیلی بالا
۲	زیاد	زیاد	متوسط	بالا
۳	زیاد	زیاد	کم	متوسط
۴	زیاد	متوسط	زیاد	بالا
۵	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط

قانون (۲۷) پایگاه برای استنتاج توسعه یافتگی و احساس امنیت اجتماعی				
قانون	ورودی		خروجی	
	اگر توسعه یافتگی بخش اجتماعی	و توسعه یافتگی بخش اقتصادی	و توسعه یافتگی بخش خدماتی باشد؛	آنگاه احساس امنیت اجتماعی شهروندان ...
۶	زیاد	متوسط	کم	متوسط
۷	زیاد	کم	زیاد	بالا
۸	زیاد	کم	متوسط	پایین
۹	زیاد	کم	کم	خیلی پایین
۱۰	متوسط	زیاد	زیاد	بالا
۱۱	متوسط	زیاد	متوسط	بالا
۱۲	متوسط	زیاد	کم	پایین
۱۳	متوسط	متوسط	زیاد	بالا
۱۴	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط
۱۵	متوسط	متوسط	کم	پایین
۱۶	متوسط	کم	زیاد	متوسط
۱۷	متوسط	کم	متوسط	پایین
۱۸	متوسط	کم	کم	خیلی پایین
۱۹	کم	زیاد	زیاد	بالا
۲۰	کم	زیاد	متوسط	متوسط
۲۱	کم	زیاد	کم	خیلی پایین
۲۲	کم	متوسط	زیاد	متوسط
۲۳	کم	متوسط	متوسط	پایین
۲۴	کم	متوسط	کم	خیلی پایین
۲۵	کم	کم	زیاد	پایین
۲۶	کم	کم	متوسط	خیلی پایین
۲۷	کم	کم	کم	خیلی پایین

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷.

در این مرحله مؤلفه‌های توسعه یافتگی (اجتماعی، اقتصادی و خدماتی) را با توجه به معادلات خطی توابع عضویت، تبدیل به مقادیر فازی می‌کنیم. ورودی اول (توسعه اجتماعی) با مقدار (۰/۲)، ورودی دوم (توسعه اقتصادی) با مقدار (۰/۲۳) و ورودی سوم (توسعه خدماتی) با مقدار (۰/۱۷) می‌باشد. با مراجعه به قوانین جدول شماره (۸) و نتایج حاصل در شکل شماره (۳)، قوانین (۱۴)، (۱۵)، (۱۷)، (۱۸)، (۲۳)، (۲۴)، (۲۶) و

(۲۷) مقدار عضویت دارند. بر این اساس نتیجه قوانین هشت‌گانه فوق بر روی شهر اهواز عبارت خواهند بود از:

قانون (۱۴): اگر توسعه اجتماعی متوسط، توسعه اقتصادی متوسط و توسط خدمات شهری متوسط باشد، آنگاه میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان متوسط خواهد بود.

قانون (۱۵): اگر میزان توسعه اجتماعی متوسط، توسعه اقتصادی متوسط و توسعه خدمات شهری کم باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان در شهر اهواز پایین است.

قانون (۱۷): اگر میزان توسعه اجتماعی متوسط، توسعه اقتصادی کم و توسعه خدمات شهری متوسط باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان پایین است.

قانون (۱۸): اگر میزان توسعه اجتماعی متوسط، توسعه اقتصادی کم و توسعه خدمات شهری کم باشد، آنگاه احساس امنیت شهروندان خیلی پایین است.

قانون (۲۳): اگر میزان توسعه اجتماعی کم، توسعه اقتصادی متوسط و توسعه خدمات شهری متوسط باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان پایین است.

قانون (۲۴): اگر میزان توسعه اجتماعی کم، توسعه اقتصادی متوسط و توسعه خدمات شهری کم باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان خیلی پایین است.

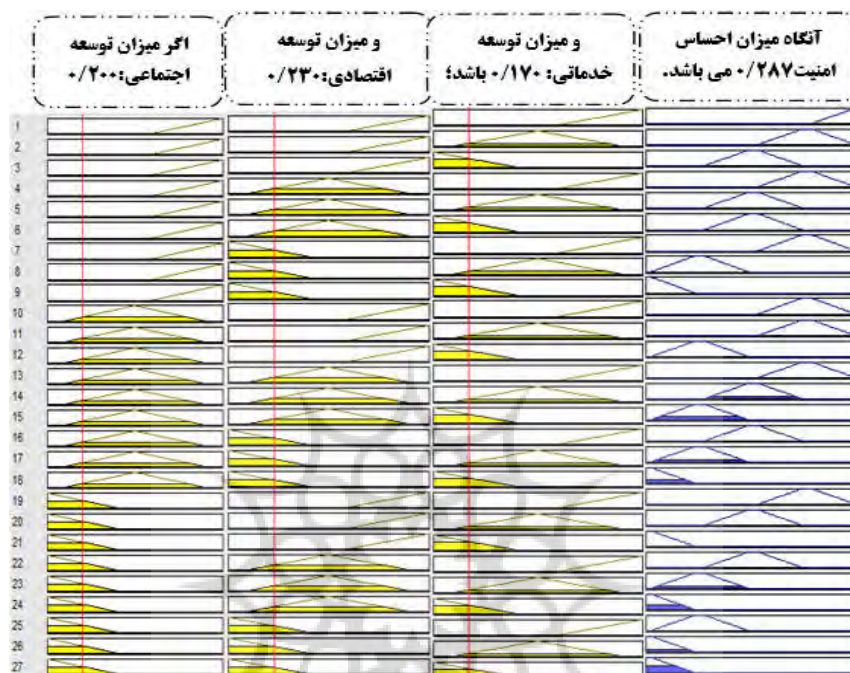
قانون (۲۶): اگر میزان توسعه اجتماعی کم، توسعه اقتصادی کم و توسعه خدمات شهری متوسط باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان خیلی پایین است.

قانون (۲۷): اگر میزان توسعه اجتماعی کم، توسعه اقتصادی کم و توسعه خدمات شهری کم باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان خیلی پایین است.

به صورت کلی اگر میزان توسعه اجتماعی (۰/۲)، توسعه اقتصادی (۰/۲۳) و توسعه خدمات شهری (۰/۱۷) باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان شهر اهواز (۰/۲۸۷) می‌باشد (شکل شماره ۳).

لازم به ذکر است میزان خروجی نرم‌افزار در بازه (۱،۰) قرار دارد. با توجه به اینکه میزان توسعه اجتماعی، اقتصادی و خدماتی در بین مناطق شهر اهواز متفاوت است،

میزان احساس امنیت شهروندان نیز با چالش جدی روبه‌رو است و افزایش امنیت در گروه توسعه‌یافتگی و ساماندهی مطلوب فضاهای شهری می‌باشد.

شکل شماره (۳). ورودی عوامل مؤثر (توسعه اجتماعی، اقتصادی و خدمات شهری) بر خروجی (احساس امنیت) در شهر اهواز.

نتیجه‌گیری

رابطه بین توسعه و امنیت رابطه‌ای تأییدشده و درهم‌تنیده است و در پژوهش‌ها و مطالعات متعدد، رابطه مستقیم بین امنیت و توسعه مورد پوشش قرار گرفته است و امروزه به‌طور تقریبی در یک باور عمومی، راهبردهای مبتنی بر توسعه بهترین و کامل‌ترین راهبردهای امنیتی شناخته می‌شوند. امنیت بسترساز توسعه می‌باشد و از طرفی، از توسعه تأثیر می‌پذیرد به‌طوری‌که توسعه‌نیافتگی می‌تواند بستری برای بروز ناامنی باشد. در پژوهش حاضر، میزان توسعه‌یافتگی مناطق شهر اهواز و ارتباط آن با احساس امنیت شهروندان مورد بررسی قرار گرفته است. جهت برآورد توسعه‌یافتگی

مناطق شهر اهواز از سه شاخص اجتماعی، اقتصادی و خدمات شهری و (۵۴) متغیر بهره گرفته شد و برای تجزیه و تحلیل شاخص‌ها نیز از تکنیک ویکور استفاده شد. بر اساس این تکنیک مناطق شهر اهواز در سطوح مختلف برخورداری قرار گرفته‌اند که در بین (۷) منطقه، منطقه (۲) در رتبه نخست و مناطق (۶)، (۷) و (۸) در رتبه آخر قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است که میزان توسعه اجتماعی شهر اهواز (۰/۲)، میزان توسعه اقتصادی (۰/۲۳) و میزان توسعه خدماتی (۰/۱۷) می‌باشد.

برای سنجش میزان احساس امنیت شهروندان نیز از (۱۲) شاخص استفاده شد. یافته‌های آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین مناطق شهری اهواز از لحاظ امنیت تفاوت وجود دارد. مناطق (۱)، (۲) و (۳) نسبت به دیگر مناطق از امنیت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند؛ اما در مجموع شاخص احساس امنیت اجتماعی شهروندان در هیچ‌کدام از مناطق مناسب نمی‌باشد. جهت همبستگی بین توسعه‌یافتگی مناطق با احساس امنیت اجتماعی شهروندان از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد بین توسعه‌یافتگی مناطق و احساس امنیت شهروندان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و سطح توسعه‌یافتگی مناطق بر امنیت شهروندان تأثیرگذار است. در نهایت جهت تکمیل و قانون‌سازی شاخص‌های توسعه و پیش‌بینی احساس امنیت شهروندان از سیستم استنتاج فازی استفاده شد. متناسب با مقدار توسعه (۲۷) قانون به دست آمد؛ که بر اساس نتایج، (۸) قانون یا حالت (قانون (۱۴)، (۱۵)، (۱۷)، (۱۸)، (۲۳)، (۲۴)، (۲۶) و (۲۷)) در شهر اهواز مقدار عضویت داشته‌اند. به صورت کلی اگر میزان توسعه اجتماعی (۰/۲)، توسعه اقتصادی (۰/۲۳) و توسعه خدمات شهری (۰/۱۷) باشد، آنگاه میزان احساس امنیت شهروندان شهر اهواز (۰/۲۸۷) می‌باشد.

ناکارآمدی مدیریتی در حوزه‌های مختلف شهری، نابرابری در تخصیص بودجه جاری و عمرانی به شهرداری‌ها، تفاوت در میزان درآمد شهرداری‌ها، وجود حاشیه‌نشینی و سکونت‌گاه‌های غیررسمی در بعضی از مناطق به‌خصوص مناطق (۶) و (۷)، فرسودگی بافت به لحاظ کالبدی، اقتصادی و اجتماعی، عدم تحقق طرح‌های شهری، نقش کارکردی بعضی از مناطق، سکونت اقشار پردرآمد و با قدرت در بعضی مناطق و به دنبال آن سرازیر شدن امکانات و خدمات شهری در این مناطق، نابرابری‌های سیاسی، دخالت‌های دولت، سرمایه‌گذاری‌های دولتی، مهاجرت‌های اقشار مختلف، پایگاه اقتصادی اجتماعی

شهروندان، بیکاری، اعتیاد و غیره، بدون شک بر توسعه و عدم توسعه یافتگی مناطق شهر اهواز دخالت داشته و امنیت شهر اهواز را تحت تأثیر خود قرار داده است. در مجموع این عوامل بی‌ثباتی و ناامنی را در شهر اهواز ایجاد کرده است؛ که این ناامنی در بعضی از مناطق مثل مناطق (۶)، (۷) و (۸) پررنگ‌تر می‌باشد؛ زیرا این مناطق به لحاظ توسعه اجتماعی، اقتصادی و خدمات شهری و غیره محروم‌تر هستند.

پیشنهاد‌های پژوهش

- توجه بیشتر به مناطق محروم کلان‌شهر اهواز و اولویت قرار دادن این مناطق در توسعه اجتماعی و برنامه‌ریزی برای توسعه این مناطق؛
- تخصیص هزینه به مناطق به‌خصوص مناطق محروم؛
- تخصیص هزینه‌های اضافی به مناطق محروم‌تر، با توجه به معیار نیاز، بدون توجه به سهم آن‌ها در میزان درآمد، به‌منظور جبران نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های گذشته (برخورد با نابرابری‌ها)؛
- استفاده از زمین‌های بایر موجود در تمام مناطق برای ایجاد کاربری‌های خدمات شهری؛
- مکان‌گزینی فضاهایی که به رفع نابرابری‌های فضایی و نیز نابرابری‌های اجتماعی ناشی از آن کمک نمایند؛
- اولویت قرار دادن مناطق محروم جهت متعادل شدن عدالت فضایی؛
- ساماندهی بافت‌های فرسوده و حاشیه‌نشینی؛
- سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در مناطق به‌خصوص مناطق محروم؛
- اخذ مشارکت شهرداری‌ها از شهروندان؛
- افزایش ارتباط قوی بین سازمان‌های شهری و نیروی انتظامی؛
- همکاری و مشارکت مردم و افزایش اعتماد به نیروی انتظامی.

قدردانی

برخورد لازم می‌دانم از مسئولین شهر اهواز به‌خصوص مسئولین نیروی انتظامی و شهرداران (۷) منطقه شهر اهواز و اعضای شورای اسلامی شهر و شهروندان این شهر، همچنین دانشجویان عزیز که مرا در این تحقیق یاری نموده‌اند، تشکر و قدردانی کنم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدیان، فاطمه (۱۳۹۳). سنجش رابطه بین امنیت شهری و خدمات شهری. پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر محمدعلی فیروزی. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- اطاعت، جواد؛ موسوی، زهرا (۱۳۹۰). رابطه متقابل امنیت ناحیه‌ای و توسعه‌یافتگی فضاهای سیاسی با تأکید بر سیستان و بلوچستان. فصلنامه ژئوپلیتیک، سال هفتم، شماره اول، ص ۷۰-۸۷.
- امینی فسخودی، عباس (۱۳۸۴). کاربرد استنتاج منطق فازی در مطالعات برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای. مجله دانش و توسعه، شماره ۱۷، ص ۴۰-۶۰.
- پیله‌ور، علی‌اصغر؛ رضایی خوشان، رضا (۱۳۹۵). تحلیل امنیت و ناپایداری در شهرهای جدید با استفاده از GIS و AHP (مورد مطالعه: شهر پردیس). مجله پژوهش‌های جغرافیای سیاسی، سال اول، شماره دوم، ص ۱۷۴-۲۰۲.
- حسینی پور، سعید؛ وحیدی زاده، مسلم (۱۳۸۹). تبیین سطوح امنیت در شهرهای گردشگری (موردی: شهر بابلسر). مجموعه مقاله‌های همایش ملی امنیت در شهرهای ساحلی. هرمزگان: دفتر تحقیقات کاربردی.
- حسینی شه‌پریان، نبی‌الله؛ حسینی، رضا؛ نعمتی، مرتضی (۱۳۹۴). تحلیلی بر شاخص‌های توسعه با تأکید بر نابرابری منطقه‌ای، نمونه موردی: استان خوزستان. فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال هفتم، شماره سوم، ص ۱۶۶-۱۸۶.
- حسینی شه‌پریان، نبی‌الله (۱۳۹۴). تحلیلی بر عدالت فضایی با تأکید بر خدمات عمومی شهری در کلان‌شهر اهواز، پایان‌نامه کارشناس ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، استاد راهنما: دکتر سعید امانپور. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- حسینی، حسین (۱۳۸۶). احساس امنیت: تأملی نظری بر پایه یافته‌های پژوهشی. امنیت، سال ۵، شماره ۴، ص ۷-۱۵.
- درایسدل، آلاسدایر؛ بلیک، جرالداچ (۱۳۷۳). جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال آفریقا، ترجمه دره میرحیدر. تهران: وزارت امور خارجه.
- رضازاده، زهره؛ شاطری، مفید؛ راستی، عمران (۱۳۹۳). اقدامات توسعه‌ای و نقش آن در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی مورد مطالعه: کمربند سبز دشت خوشاب مرز خراسان جنوبی با افغانستان. فصلنامه مطالعات فرهنگی-اجتماعی خراسان، شماره ۱۳، ص ۵۰-۷۲.
- رهنمایی، محمدتقی؛ پور موسوی، موسی (۱۳۸۵). بررسی ناپایداری امنیتی کلان‌شهر تهران بر اساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری. مجله پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۷، ص ۱۷۷-۱۹۳.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان (۱۳۹۵). آمارنامه شهر اهواز، اطلاعات جمعیتی فصل دوم.

- صانعی، پرویز (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی ارزش‌ها. تهران: انتشارات جار.
- عنبری، موسی (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی توسعه. تهران: انتشارات سمت.
- فرج سبکبار، حسنعلی (۱۳۹۵). ارائه مدلی برای ارزیابی کیفیت محیط طبیعی نواحی روستایی به کمک سیستم‌های دانش‌بنیان. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۱، ص ۱-۱۸.
- کیانی، اکبر؛ پاسبان عیسی لو، وحید؛ بدلی، احد؛ کانونی، رضا (۱۳۹۵). کاربرد سیستم استنتاج فازی در زمینه سنجش توسعه انسانی مورد شناسی: شهرستان پارس‌آباد. فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۱۹، ص ۱-۱۶.
- محمدیوسفی بهلولی، غلامحسن؛ هاشمی، سیده راضیه (۱۳۹۱). تأثیر امنیت فضای شهری در توسعه پایدار شهرهای مرزی (موردی: شهر زاهدان). همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها. ص ۲۱۳۳-۲۱۴۱.
- مختاری چلچله، صادق (۱۳۹۴). تحلیل اثربخشی توسعه بر امنیت منطقه‌ای (موردی: استان خوزستان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- نونزاد، مسعود (۱۳۷۷). راهی به سوی توسعه پایدار. ماهنامه اطلاعات سیاسی اقتصادی، سال ۱۲، شماره‌های ۱۳۱-۱۳۲.
- Freedman, M., & Owens, E. G. (2011), Low-income housing development and crime. *Journal of Urban Economics*, 70(2), 115-131.
- Loureiro, P. R., Mendonça, M. J. C. D., Moreira, T. B. S., & Sachside, A. (2009), Crime, economic conditions, social interactions and family heritage. *International Review of law and Economics*, 29(3), 202-209.
- Soares, R. R. (2004), Development, crime and punishment: accounting for the international differences in crime rates. *Journal of Development Economics*, 73(1), 155-184.
- Tadjbakhsh, S. (2008), Human security: Looking back before looking forward, In: *Proceedings of International Conference on Human security in West Asia (ICHSWA)*. Edited Mohammad Reza Majidi & Ahmad Khamesan. Birjand: University of Birjand.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی